

SÜRGÜN

Matilda Kschessinska'nın
Kislovodsk'ta ki daçası 1917

Noel den hemen önce Beyaz ordunun durumu iyi değildi. Görüldüğüne göre bu ordu Kızilları durduramıyor ve Kafkasları işgalden kurtaramıyordu. Tuzağa düşmeden Kislovodsk'u acilen terk etme kararı aldık. Novorossiks'e gidip neler olacağını görecek acil bir durum olduğunda yurt dışına gitmek için hazırda bekleyecektik. Askeriyenin başarısından emin olduğumuz için olayların

gelişimi bize büyük sürpriz olmuştu. Grand düşes Marie Pavlovna bile Rusya'yı terk etmekten başka çaremiz olmadığını düşünüyordu.

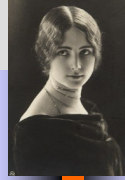
Kislovodsk daki hazırlıklarımızı yolculuğumuzun tarihi ve detayları hakkındaki bilinmezlikleri anlatamam. Sınırlarımız dayanılmaz noktadaydı.

Sonunda 30 Aralık gece on bir de bizi bekleyen iki tren ile istasyona doğru yola çıktık. Trenlerin biri birinci sınıf olup Grand düşes ve onun hasta veya çocuklu arkadaşları için olup diğer tren ise üçüncü sınıf olup Vova ben ve diğer sürgünler içindi. Trenlere bindik. Uşağım Ivan şahane bir fikir ile yanımıza küçük bir mangal aldı. İvan'ın karısını ahçı olarak altı ay evvel Grand düşesin yanına vermiştim. Bu mangalla bize yemek pişirebilecekti. Kız kardeşim yola çıkmadan bir gün önce tifo oldu. Andre ona birinci sınıf trendeki yerini verip bizim kompartmana bindi.

Tren bütün gece istasyonda bekledi. Ertesi sabah on bir de yola çıkacaktık. Trenimiz yola çıktığında vagona binmek isteyenler hala yalvarıyorlardı. Bu paniği her istasyonda gördük. İnsanlar trene binebilmek için kavga ediyorlardı. Her kesin aklında ki tek şey Bolşeviklerden kaçmaktı.

Öğleden sonra 3 de Mineralnyi Vody istasyonuna vardık. Bilmediğimiz bir nedenden ertesi güne kadar burada bekledik.

1920 yılının Yeni yılını Mineralnyi Vody istasyonunda kutladık. Gece yarısı vagonumuzda ki Chapochnikov ailesi bir şişe şampanya açtı. Yılbaşını anını tahta koltuklarda yorgun ve pis bir şekilde içip mora-

limiz çok bozuk bir şekilde birbirimize daha güzel günler diledik.

Üç saat sonra tren hareket etti. Sonsuz gecikmeler ve karmaşıklıklar yüzünden 4 Ocak da Novorossisk'e vardık.

Şehirden hareket etmeden evvel altı haftamızı vagonumuzda geçirdik. Kaza üzerine kaza yaşadık. Bazen gemi olmuyor bazen gemi çok küçük geliyor bazısı da sadece İstanbul'a gidiyor bazısında tifüs'e rastlanıyor bazısı için ise yıldız haritalarına bakılıyordu. Ayrıca soğuk gittikçe artmakta istasyon rüzgardan buz tutmuştu. Vagonu ısıtmak gittikçe imkansızlaşmaktaydı. Hizmetlilerimiz kutularda ki eski telgraf-ları kesip yeri döşeme gibi kaplıyorlardı. Tifüs azmış özellikle gar da hastalığı kapma riski artmıştı. Ambulans trenleri bazıları yolda hayatını kaybetmiş hastalarla dolu olarak gara geliyordu. Her gün bir tanıdığımızın ölüm haberini alıyorduk. Bir gün demiryolları genel müfettişi general N.M. Tikhmenev ne kadar kötü koşullarda yaşadığını keşfetti ve bizi salonlu bir vagona yerleştirdi. Bu vagona konforlu şekilde yaşamaya başladık. Vagon da divan yataklar temiz bir tuvalet elektriğin olması sarayda yaşamak gibi gelmişti. Yiyecek bulmak gittikçe zorlaşmaya başlamıştı. Andre bazen İngilizlerin kantinine gidip yiyecek almayı başarılabiliyordu. Bizim için lüks olan bisküvi ve kakao da getiriyordu.

Novorossisk de bizim gibi başka yerlere kaçma şansını denemek isteyen bir çok arkadaşımıza rastlıyorduk. Hepsi daha sonra devam edecekleri yolculukları için vize almaya İstanbul'a gidiyordu.

General N.M.
Tikhmenev

Bir gün şehre indim fakat üzücü bir törene rastladım. Bu tifüs'ün yeni kurbanı genç kont İllarion Ivanovitch Vorontzov-Dachkov un cenazesiydi. Kont basit bir tabutta sıradan bir trene yüklenmişti. Dul eşi dünyalar güzeli kontes Irene (kızlık soyadı Lazarev) bu zavallı treni takip ediyordu. Cenazenin basitliği ve kontesin acısı bende unutulmaz bir etki yarattı.

Bizim yola çıkmamızı engelleyen şey Fransa veya İtalya ya direk giden gemi bulamamızdandı. Bütün gemiler İstanbul a gidiyordu. Oraya gidersek bir otele yerleşip vize almamız ve yeni gemiyi beklememiz lazımdı. Grand düşes İstanbul da kalmak istemiyor Novorossisk de ki İngiliz üssünün komutanı da aynı fikre katılıyordu. Sonunda İtalyan

gemi acentası Lloyd Triestino Line a ait Semiramisa gemisinin Venedik'e dönmek için şehrimize uğradığını duyduk. Bu daha iyisi olamazdı.

13 Şubat 1920 de gemiye bindik. Rus limanına demir atmış bu yabancı gemi ile Rus topraklarından ayrıldık. Uzun süredir çektiğimiz zorluklardan sonra birinci sınıf kamara inanılmaz lüks geldi. Akşam yemeğinde temiz masa örtüsü bardak bıçak ve çatalları görünce serap görmüş gibi olduk. Şaşkınlığımızdan "aaa" lar "ooo" lar çekiyorduk. Masaya üzerimizdeki berbat kıyafetlerle oturduğumuz için utanmıştık. Garsonlar kusursuz kıyafetleri ile hizmet etmeye başlayınca kendimizi başka bir dünyada hissetmeye başladık. Sonunda güvenli bir yerde olup Bolşevik korkusunda uzak olmamız hemen anlaşılıyordu.

Novorossisk limanında gemide altı gün bekledik. Gemiye sürekli erzak yükleniyor buharlı kazanlar gece gündüz çalışıyordu.

Sonunda 19 Şubat da imparator 2. Alexander'ın 1861 de köleliği kaldırmasının yıl dönümünde Semiramisa çapa çekti. Yolculuğumuz sırası ile Novorossisk, Poti, Batum, Trabzon, Karasu, Ordu, Samsun, İnebolu ve İstanbul a oldu.

Açıklanması zor duygular içindeydik. Yaşamımızın kalbimizin ve duygularımızın bir kısmını Rusya da bırakmıştık. Durum üniformasını son kez üzerinde taşıyan Andre için daha da zordu. Bir çok zorluğa da katlanmak zorunda kalmıştık.

Geceleyin bu baskıları üzerimizden almaya başladık. Bir çok geminin liman da demir atmış olması karmaşık muamelelere neden olmaktaydı. Bu gemilerin ışıklarının görüntüsü içimizi burkuyor gözyaşlarına neden oluyordu. Yavaşça limandan ayrılıp açık denize doğru yol aldık. Novorossisk şehrinin ve limanda ki gemilerin ışıkları yavaş yavaş yok olmaya başladı. Gemimiz Semiramisa yavaşça süzülüp gecenin karanlığına daldı.

Grand düşes dahil kimsede para yoktu. Grand düşes hepimizin yolculuğuna karşılık geminin ait olduğu şirkete çok değerli bir broşunu verdi. Bildiğim kadarı ile bir çok yolcu asla Grand düşese daha sonra yolculukla ilgili parayı ödemedi. Bir süre sonra yaşlıca olan Çek orjinli

Lloyd Triestino gemi hattının 1930 lar da ki afişi

olan kaptanımız Gregory Brazzrvanovitch ile tanıştım. Beni sık sık yolcuların girmesi yasak olan kaptan köşkünde ağırladı. İstanbul boğazına giriş yaparken boğazın muhteşem gün doğuşunu görmem için kaptan köşküne davet etti. Ortalık hala karanlık olmasına rağmen kaptan köşküne çıktım. Sonra gün doğmaya başladı.... fakat sis olduğundan fazla bir şey göremedim. Fakat aniden dev bir İngiliz zırhlı gemisi önümüzde belirdi. Yanımızdan geçen bu dev geminin yanında 5000 tonluk Semiramisa küçük kalmıştı.

25 Şubat ta İstanbul boğazından giriş yapmıştık. Gemimiz hemen karantina bölgesi olan bir körfeze demir attı. Yolcular 15 kişilik gruplar halinde bagajları ile karaya çıkıp karantina binalarına giriş yaptı. Hepimizin soyunması istendi. Grand düşes de soyunmaması konusunda itirazlarda bulunsa da soyunmak zorunda kaldı. Üzerlerimizde ki para ve mücevherleri verilen kolilerin içine koyup bu kolileri de yanımıza alarak duşlara girdik. Çok kişi olduğumuzdan dolayı bu durum oldukça zamanımızı aldı. Gemiye döndüğümüzde saat akşam üstü beş olmuştu.

Ertesi gün akşama doğru sağlık biriminin kontrollerinden sonra İstanbul a geldik fakat kimsenin çıkmasına izin verilmedi. Limanın muhteşem bir görünüşü vardı. Limanda 7 müttefik zırhlı gemisi gördük. Diğer ülkelere de ait bir çok irili ufaklı gemi vardı. Gemilerin ışıkları yanınca görünüş bir peri masalı gibiydi.

Ertesi gün Pazar dı. Sonunda karaya çıkıp şehri gezme iznimiz geldi. O gün vize almak için İstanbul da bir süredir bekleyen eski arkadaşım Lilia Likhatcheva ziyaretime geldi. Akşamleyin şampanya içerek doğum günümü kutladık.

Bu üç günlük kalışımız sırasında Aya Sofya yı asker Mahhmut'un ve Abdülhamit'in türbesini Sultan Ahmet ve Süleymaniye camilerini Kapalıçarşı yı ve Piyer Loti'nin meşhur ettiği Eyüp mezarlığını gezebildik. Fransa vizemizi alır almaz Cap d'Ail'e geleceğimizi bildiren telgrafi çektik.

Semiramisa Perşembe günü Pire ye doğru yola çıktı. Ertesi gün Gelibolu dan geçerken 5000 Fransız ve İngiliz askerinin mezarlığını

Mathilde nin kocası
Grand dük Andrei
Vlademirovich

İstanbul limanı 1920 ler

gördük. Sahilde de Çanakkale boğazını geçmek için cesurca davranıp yarısı denize batmış Fransız savaş gemisinin yanından geçtik. Kaptanımız "bu boğazın dar kısımlarında ne kadar gemi battı bilemezsiniz en az 26 sı bu suların altında yatıyor" dedi.

7 Mart da Pire limanına vardık. Sonrasın da dar Korint kanalını geçip geceyi Patra da geçirdik.

Geçiş sırasında daha önce denize bırakılmış mayın olabileceği için geminin ön ucunda bir denizci sürekli kanalı tetkik etti.

10 Mart da güneş batarken Campanile nin ve kiliselerinin karaltıları görünmeye başladı. Kısa süre sonra çan sesleri inananları akşam duasına çağırırken bütün ihtişamı ile Venedik göründü. Bu şehirden etkilenmeyen olabilir mi? Bu kadar heyecan ve acıdan sonra altının sise karıştığı şehre çıkmak için hazırlandık. Saat sekiz de Semiramisa Doç sarayının önüne demir attım.

Andre ve ben 19 yıl önce genç vurdum duymaz ve aşıkken Venediği gezmiştik. O günleri hırlayarak Il Vapore de yemek yedik. Onca yıl üstüne restaurantı kolayca bulduk. Fakat restaurant'a girmeden evvel iki sorunumuz vardı. Bir dördümüz de de çok az para vardı. İki Andre kız kardeşim kocası ve benim üzerindeki kıyafetler yüzünden içeri alınmaya bilirdik. Cesaretimizi toplayıp içeri girdik. Bazı müşteriler bizden şıkken bazılarının bizden pek farkı yoktu. En kuytuda ki masayı seçtik fakat bu esnada paltoların çıkartılması gerektiğini yazan tabelayı gördük. Takım elbisesi gerçekten kötü durumda olan Vova paltosunu çıkarmadı. Çalışanların gözünde itibarımızı yükseltmek için Andre altın tabakasını bilerek masanın üzerinde tuttu. Menü yü inceleyince korkumuz azaldı ve 38 liret'e bir şişe asti spumante ile oldukça soğuk sayılabilecek yemeğimizi yedik.

Sonunda 11 Mart'ta yirmi sekiz gün bize ev olan Semiramisa dan ayrıldık. Seyahatimizde gösterdiği yakınlık dan dolayı Andre nin kortara bildiği bazı Faberge kol düğmelerini kaptana hediye ettim.

Konsolosumuz sayesinde grand düşes kendisine tahsis edilen özel

bir tren ile bir akşamüzeri Venedik ten ayrıldı. Milan ve Ventimiglia üzerinden Fransa sınırını geçip Cap d'Ail'e vardık.

Vova, Ioulia, baron Zeddeler, Ludmilla ve Ivan benimle birlikte hareket etti. Geleceğimizi bildiren iki telgraf çekmeme rağmen istasyonda bizi karşılayan olmadı. Bu beni oldukça endişelendirdi çünkü savaş boyunca villam ile ilgili hiçbir haber alamamıştım. Bu konu ile ilgili Vova'yı casus olarak yolladık. Döndüğünde her şeyin yerli yerinde olduğunu söyledi. Vova eski mutfak hizmetçimiz Antoinette i bulmuş ve ilk telgrafım üzerine villanın hazırlandığını ama ikinci telgrafi almadıklarını öğrenmişti. İsviçre vatandaşı olan Arnold'un Cap d'Ail de olabileceğini hiç ummuyordum. Rusya yı terk ettikten sonra biz gelece kadar komşularımızda iş bulmuştu. Gördüğümde ne kadar değerli olduklarını anladığım fotoğraf albümlerimi de yanında getirmişti. Vova bizimle buluşmaya geldiğinde Antoinette hemen

M.Kschessinska'nın Cap d'aile de ki villası

Margot ve Arnold'a geldiğimizi haber vermiş. Onlara kavuştuğum için çok mutlu oldum ama villanın hazırlanmamış olması hayal kırıklığı yarattı.

Andre Grand otel de odaları hazır olan Grand düşesi yerleştirmek için Cannes'a kadar refakat etti ve akşam yemeği içinde Cap d'Ail'e döndü.

Altı yıl üzerine 25 Mart 1920 de sevgili villam Alam'a ve binlerce tanıdığım şeye kavuştum. Birkaç gün sonra Margot ve Arnold da yanımızda çalışmaya başladı. Korkunç günlerden sonra daha öncesindeki gibi hayatımıza devam etmeye başladık. Tekrar güven içinde evimizde bir araya gelmiş olsak da sonsuza kadar aramızdan ayrılan ve yanımızda olamayanlar kaybettiğimiz şeyler yıkımlar için çok üzgündük.

Her şeye rağmen trajik ve acı dolu bir sayfayı kapatmıştık. Artık göçmenlik hayatımız başlamıştı.